

POMORSKO PRAVO U POMORSKOJ ENCIKLOPEDIJI

U osam svezaka Pomorske enciklopedije (koja je izlazila od god. 1954. do 1964.) obuhvaćen je cio sistem prava koje se tiče mora: obrađeno je pomorsko privredno, upravno i radno pravo i pomorsko međunarodno privatno pravo, kao i međunarodno pravo mora u cjelini, a sistematska povezanost svih tih materija osigurana je redakcijskim zahvatima urednika pomorskog prava prof. *Vladislava Brajkovića*. Značajna djelatnost međunarodnih službenih i neslužbenih organizacija na unifikaciji prava (na području pomorskog privrednog, procesnog i upravnog prava) na kodifikaciji i razvoju prava (na području međunarodnog prava mora) i na razvoju i unifikaciji prava (osobito na području međunarodnog radnog prava) uvjetovala je da je redaktor nastojao da u enciklopediji bude prikazan što je moguće veći broj onih organizama koji vrše spomenute zadatke. Na taj način dala je Pomorska enciklopedija pokraj sistematskog prikaza pomorskog prava i sliku dinamike njegovog razvoja o životu onih međunarodnih organizama koji su na tom području aktivni.

Prije nego što prijedemo na prikaz obrađene materije, moramo istaći da je značajka svih prikaza, ujednačena brigom redaktora, prilaganje bibliografije, koja obuhvaća u uporednom pogledu uvijek osnovna djela, no često i mnogo više, a koja je, redovito, iscrpna što se tiče domaće literature (dakako do časa objavljivanja odnosnih svezaka P E). Upravo ta karakteristika daje P E posebnu vrijednost kao priručnom djelu za znanstvenu, a pogotovo za didaktičku i informativnu upotrebu.

Još jedna karakteristika P E bit će od velike koristi za općenitost, a to je okolnost da su brojni pojmovi dani na glavnim stranim jezicima (engleski, francuski, njemački, ruski, talijanski, španjolski) tako da je tim olakšano služenje stranim priručnim izvorima u istoj materiji.

Okosnicu čitave materije predstavljaju oni članci koji se bave glavnim pojmovima, a na njih se naslanjaju članci i natuknice koji ulaze u kapilarna pitanja pojedine obrađene materije.

Temeljni članak je pod naslovom »Pomorsko pravo« (sv. 6, str. 279–288 *V. Brajković*) u kojemu je dan pojam, razvoj, izvori i unifikacija pomorskog prava na uporednoj bazi, zatim razvoj pomorskog prava na jugoslavenskoj obali. Članku je dodana selektivna bibliografija o povijesti pomorskog prava, jugoslavenskog starijeg i sadanjeg prava kao i za pravo niza država; zatim za međunarodno pravo mora i međunarodno pomorsko privatno pravo. Ovaj članak predstavlja s jedne strane historijski i pozitivistički uvod u materiju, a s druge strane daje u konciznom obliku pravno-povijesni pregled razvoja pojedinih instituta u našem pravu.

Isto tako zajednički i uvodni pojam za čitavo pomorsko pravo, međunarodno i domaće, jest onaj o brodu kao pravnom pojmu. U istoimenom članku (sv. 1, str. 710–715, V. Brajković) dan je s gledišta međunarodnog i domaćeg prava pojam broda kao ratnog broda s jedne strane, i trgovačkog broda u širem značenju riječi s druge strane, pa tehničkog plovnog objekta uopće i čamca, analizirana je i pravna priroda broda i značaj njegova upisa u upisnik brodova. Pisac ističe da je brod sastavljena stvar, koja je po svojoj naravi pokretna stvar posebne vrsti, jer je u pogledu nekih odnosa u pravnom smislu izjednačena s nekretninama. Naglašuje kako brod nije obična stvar, pa iako nema pravne osobnosti, pokazuje znatnih analogija s pravnim i fizičkim osobama od svoga postanka pa tokom svoga postojanja sve do svog nestanka.

Pomorsko privredno pravo, a danas sve više i druge grane pomorskog prava, operiraju s pojmom brodarka kao polaznom tačkom za primjenu niza pravnih norma. U članku »Brodar« (sv. 2, str. 1–3, V. Brajković) obrađen je povijesni razvoj kao i suvremeni pojam brodarka i njegov odraz u uporednom pravu. Upravo shvaćanje ovog pojma, kako je ovdje došlo do izražaja (kao uostalom i u drugim radovima istog autora) potvrđeno je i kasnijim zakonodavnim rješenjima u našem internom pravu, u brojnim zakonskim nacrtima, kao i u pripremnim radovima za unifikaciju prava na tom području.

Budući da je pojam brodarka, ne samo u našem pravu nego u znatnoj mjeri i u stranim pravima, zasjenio pojam brodovlasnika, bilo je moguće da se obrada toga pojma osloni na dani pojam brodarka, pa je u tom okviru taj pojam i dobio svoje mjesto u P. E. (»Brodovlasnik«, sv. 2, str. 89, E. Pallua).

I jedan i drugi pojam, a i stjecanje i iskorišćivanje pomorskih brodova, pretpostavljaju da su normirani stvarnopravni odnosi u vezi s brodom. Oni su obrađeni u članku »Stvarna prava na brod« (sv. 7, str. 351–353, E. Pallua) u kojemu su dane poznate karakteristike naših pravnih pravila i propisa na tom području s osvrtom na uporednopravne i kolizijske probleme kod hipoteka i privilegija na brod. Bitno dopunjuju i zaokružuju materiju natuknice »Suvlasništvo broda« (sv. 7, str. 381–382, E. Pallua), »Vlasništvo broda« (sv. 8, str. 137, B. Jakaša) i »Mortgage« (sv. 5, str. 351, E. Pallua).

Zastava broda kao vanjski znak državne pripadnosti broda, kao i sama državna pripadnost broda, obrađeni su na uporednoj, povijesnoj i pozitivističkoj bazi u članku »Zastava« (sv. 8, str. 200–210, V. Brajković – E. Pallua). Iz pojma zastave, odnosno državne pripadnosti broda, slijede pravne posljedice koje se odražuju u nizu natuknica kao na pr. »Upis brodova i čamaca« (sv. 7, str. 692–693, B. Jakaša). U članku o zastavi dani su prvi put historijski podaci o našim pomorskim zastavama, a napose o onima koje su se isticale za vrijeme NOB-e.

»Zapovjednik« (sv. 8, str. 200–201, I. Čolović) i uz taj pojam vezane natuknice (već spomenuta »Pomorsko pravo«, »Razvoj na jugoslavenskoj obali«, sv. 6, str. 284; »Patron«, sv. 6, str. 66, V. Brajković; »Kapetan«, sv. 4, str. 247, isti) i »Posada brodska« (sv. 6, str. 323–325, V. Brajković – B. Jakaša) daju cjelovit historijski i suvremeni prikaz tih dvaju instituta s gledišta upravnog i imovinskog prava. Izloženi pojmovi obrađeni su na način da omoguće baratanje s njima u institutima pomorskog obaveznog i međunarodnog prava.

Sistematski prikaz ugovora o iskorišćivanju pomorskih brodova s teoretskog i pozitivnog zakonskog stajališta dan je u natuknici »Ugovori o iskorišćivanju pomorskih brodova« (sv. 7, str. 663–664, N. Katičić). Natuknica »Teretnica« (sv. 7, str. 524–528, V. Brajković), »Delivery order« (sv. 2, str. 418, M. Trampuž) i »Jamčevno pismo« (sv.

3, str. 592–593, *E. Pallua*) obrađuju probleme koji nastaju u prometu dobara iz poslovanja s teretnicom kao negocijabilnim papirom, a »Odgovornost broda« (sv. 5, str. 615–620, *V. Brajković*) obuhvaća odgovornost broдача ne samo iz teretnice nego uopće njegovu odgovornost iz ugovornih i vanugovornih odnosa. Ugovor o prijevozu putnika (pa i s gledišta pripreme za unifikaciju) obrađen je u svojoj cjelini pod natuknicom »Prijevoz putnika morem« (sv. 6, str. 362–364, *A. Šuc*). Ugovor o tegljenju obrađen je pod natuknicom »Tegljenje« (sv. 7, str. 510–511, *N. Perčić*) s uporednog i zakonskog stajališta. Zakup broda nije posebno obrađen, nego se upućuje na opći prikaz ugovora o iskorišćivanju pomorskih brodova, gdje je doista obrada sa sistematskog gledišta dovoljna, ali možda je trebalo posebno još uklopiti taj pojam u suvremenu praksu i povezati s onim što je rečeno pod »Time charter« (sv. 7, str. 540–541, *M. Trampuž*) i »Time charter by demise« (ibidem, *isti*). Velimo možda, jer je doista polemična raznolikost zakonodavnih, judikaturnih i doktrinaruih rješenja pitanja koja su s tim vezana tolika, a poslovna praksa tako fluidna, da bi bilo teško obuhvatiti jedno i drugo u opsegu dopuštenom u jednom enciklopedijskom djelu drukčije i bolje nego li što je to učinjeno u okviru spomenutih konciznih članaka.

Natuknice »Stojnice« (sv. 7, str. 317–318, *G. Badovinac*) »Prekostoynice« (sv. 6, str. 356, *isti* gdje su obuhvaćene i izvanredne prekostoynice), »Dispach« (sv. 2, str. 456, *isti*) i »Zadržanje broda« (sv. 8, str. 187, *isti*) obrađuju te karakteristične institute pomorskog prava s uporednog gledišta. U ovom okviru odnosa treba spomenuti i članak »Otpremnik« (sv. 5, str. 699–701, *V. Cerić*).

»Spasavanje i pomaganje na moru« (sv. 7, str. 248–249, *S. Miličić*) obuhvaća kako ugovorno tako i vanugovorno spasavanje s gledišta uporednog i internog prava, a unificirano pravo iz Međunarodne konvencije za izjednačenje nekih pravila o pružanju pomoći i spasavanju na moru od 1910. posebno je prikazano pod tim naslovom u okviru natuknice »Bruxelleske konvencije« (sv. 2, str. 104–11, napose 105, *V. Brajković*).

»Sudar« (sv. 7, str. 356–358, *I. Kisić*) obrađuje taj pojam s gledišta uporednog i unificiranog prava, pa s obradom odgovarajuće konvencije od 1910. daje potpunu sliku toga instituta.

»Pomorsko osiguranje« (sv. 6, str. 277–279, *L. Tambača*) je uvodni članak u materiju na koji se naslanja niz natuknica o detaljnim pojmovima iz toga područja kao što su na pr. »Polica pomorska« (sv. 6, str. 186, *isti*), »Free of Particular Average« (sv. 3, str. 115–116, *isti*), »Franšize« (sv. 3, str. 113–114, *isti*) itd.

»Avarije« su najprije obrađene u svom povijesnom razvoju i društveno-ekonomskom značenju zajedničkih avarija (sv. 1, str. 318–319, *V. Brajković*), a zatim sam institut zajedničkih avarija (sv. 1, str. 319–320, *L. Tambača*) te razvoj prava i prakse tokom posljednjeg stoljeća u članku York-Antverpenska Pravila« (sv. 8, str. 380–382, *isti*).

Pitanjima procesnog prava, napose nadležnosti sudova i postupka u pomorskim sporovima, kao i izvršenja presude pa i privremenim mjerama osiguranja zahtjeva, posvećena je u P E odgovarajuća pažnja. Natuknica »Sudovi za pomorske sporove« (sv. 7, str. 365–367, *Z. Rihtman*) obrađuje kako pomorsko sudstvo u glavnim pomorskim državama (str. 365–366) tako i »Pomorsko sudstvo na našoj obali« (str. 366–367) a u zadnjem odsjeku dan je iscrpan pregled nadležnosti sudova za rješavanje pomorskih sporova na našoj obali od 1852. dalje. Možda bi u budućem izdanju Enciklopedije bilo korisno i umjesno produbiti taj rad i zahvatiti dalje historijski pomorske nadležnosti na raznim područjima naše obale u vrijeme kad je ona bila rascjepkana između različitih država, a i u prijelazno doba od 1814. do 1852.

U članku »Arbitraža« (sv. 1, str. 186–188, V. Brajković) obrađena je arbitraža u pomorskim sporovima privatnopravne prirode (dok je međunarodna arbitraža za mirno rješavanje međunarodnih sporova obrađena u posebnoj natuknici, sv. 1, str. 188–189, J. Andrassy).

U ovu grupu članaka spada i onaj pod naslovom »Ovrha na brod i mjere sigurnosti« (sv. 5, str. 705–706, E. Pallua) koji se bazira na uvodnoj natuknici »Ovrha i mjere sigurnosti« (sv. 5, str. 705, I. Milić) i obrađuje odgovarajuće institute našega prava uspoređujući ih s odnosnim institutima drugih pravnih sistema. Moderne tendencije na području mjera sigurnosti s obzirom na brodove prikazane su u natuknici »IX međunarodna konvencija za izjednačenje nekih pravila o privremenom zaustavljanju pomorskih brodova« (sv. 2, str. 110 i d., V. Brajković).

Opći pogled na »Ograničenu odgovornost brodovlasnika« (sv. 5, str. 634–637, V. Brajković) upotpunjuju članci: »X međunarodna konvencija o ograničenoj odgovornosti pomorskih brodovlasnika« (sv. 5, str. 181–182, *isti*) koji analizira postignutu međunarodnu unifikaciju na tom području, i »Abandon« (napust broda) (sv. 1, str. 3–4, F. Špehar) koji prikazuje institut koji je, iako anahronizam u suvremenom pravu, još i sada dio našega tradicionalnog pomorskog prava.

Natuknica »Pomorska uprava« (sv. 6, str. 225–227, B. Jakaša) nakon uporednopravnog uvoda daje prikaz organizacije suvremene pomorske uprave u Jugoslaviji, a historijski prikazi dani su u okviru članka »Jugoslavija« za period prije I svjetskog rata (sv. 4, str. 119–120, A. Primožić) za period od 1918. do 1941. (sv. 4, str. 120–122, K. Penović) za vrijeme od 1941. dalje (sv. 4, str. 122–125, I. Čolović) i konačno za Vojnu upravu JA (sv. 4, str. 125, R. F. Barbalić). Najnovije promjene u organizaciji pomorske uprave dane su pod naslovom »Pomorska uprava« (nova organizacija) s podnaslovima »Služba sigurnosti«, »Inspeksijski poslovi«, i »Organi upravne službe sigurnosti plovidbe u socijalističkim republikama« (sv. 8, str. 328–330, I. Barčot – L. Kos). Na pozadini tih osnovnih članaka obrađeni su detaljni pojmovi internog pomorskog upravnog prava, pa i s međunarodnoga gledišta kao npr. »Radio uređaji, Pravni odnosi« (sv. 6, str. 482–485, B. Jakaša), »Radiozdravstvena zaštita« (sv. 4, str. 485–487, J. Berlot) itd. – Posebno značenje ima u ovoj materiji članak »Pomorsko dobro« (sv. 6, str. 277, U. Stanger).

Pomorsko radno pravo je u P E N. Tintić pažljivo i razmjerno opširno obradio, da se može reći da je P E jedino mjesto na kojem je u našoj literaturi moguće steći sistematski pregled te grane pomorskog prava. Opći pogled na tu granu prava daje članak »Radno pravo« (sv. 6, str. 495–497, N. Tintić). U članku »Radni odnosi pomoraca« (sv. 6, str. 487–495, *isti*) dan je uporednopravni pregled ukupne problematike. U članku »Odgovornost pomoraca« (sv. 5, str. 620–627, *isti*) obrađuje se krivična odgovornost pomoraca, njihova odgovornost za privredne prijestupe, zatim administrativna odnosno prekršajna odgovornost, pa disciplinska i konačno materijalna odgovornost. Na taj članak se nadovezuje onaj pod naslovom »Odmori, dopusti i praznici iz radnog odnosa« (sv. 5, str. 628–632, *isti*). U vezi s tom materijom su i članci pod naslovom »Radničko samoupravljanje u broderskim poduzećima« (sv. 6, str. 495, I. Kišić) i »Brodski odbor« (sv. 2, str. 97–98, M. Trampuž) oni pokazuju značaj koji novi instituti našeg prava dobivaju u pomorstvu.

Dinamična kodifikacijska, unifikacijska i razvojna djelatnost na području međunarodnog pomorskog radnoga i upravnog, pomorskog privrednoga i pomorskog međunarodnog prava nametnula je redaktoru pomorskog prava u P E posebnu dužnost da

usklađi potrebu davanja potpune informacije i na tim područjima s okolnošću da je P E izlazila u svescima, bez obzira na donošenje međunarodnih instrumenata koji su dirali u odgovarajuće natuknice.

»Međunarodni ugovori o uvjetima rada na moru« (sv. 5, str. 194–209, *N. Tintić*) daju potpunu sliku stanja međunarodnog pomorskog radnog prava i internog zakonodavstva u času izlaska petog sveska P E (1958). Na tom mjestu je po prvi put u našoj pravnoj literaturi dan sistematski pogled na tu materiju, koja je u nekim stranim pomorskim zemljama dosad bila intenzivnije obrađivana.

Unifikacija prava ima za cilj da ograniči, ako već ne može ukloniti, domašaj sukoba zakona. Na to upućuje i članak »Sukob zakona« (sv. 7, str. 370–372, *N. Katičić*) a to je i prirodno, jer je upravo na području pomorskog prava najveći broj sporova s elementima inozemnosti.

U djelatnostima na unifikaciji prava kroz čitavo vrijeme izlaženja P E događale su se bitne promjene u materiji, napose zbog toga što su za to vrijeme održane četiri plenarne konferencije Comité Maritime International-a (Madrid 1955, Rijeka 1959, Atena 1962, Stockholm 1963) i dvije bruxelleske diplomatske konferencije za pomorsko pravo (prva 1957, a druga u dva zasjedanja 1961. i 1962). Na tim dvjema bruxelleskim diplomatskim konferencijama zaključene su četiri konvencije o važnim predmetima (1957. o ograničenju odgovornosti vlasnika morskih brodova, i konvencija o slijepim putnicima, 1961. o prijevozu putnika morem, te 1962. o odgovornosti poduzetnika nuklearnih brodova). Iz toga je samo po sebi vidljivo s kolikim se poteškoćama stručni redaktor susretao u nastojanju da održi korak s tim dinamičnim razvojem prilika. Čini nam se da je u tome u cijelosti uspio.

Opći prikaz organizacije pripremnog rada na unifikaciji pomorskog prava sadržan je u natuknici »Comité Maritime International« (sv. 2, str. 256–257, *E. Pallua*) a rezultati unifikacije analizirani su u slijedećim natuknicama: »Bruxelleske konvencije« (sv. 2, izd. 1955, str. 104–112, *V. Brajković*) za prvih devet konvencija od 1910. do 1952; zatim pod naslovom »Međunarodna (diplomatska) konferencija za pomorsko pravo« (sv. 5, izd. 1958, str. 181–182, *isti*) za dvije konvencije potpisane 1957. u Bruxellesu; na natuknici »Riječka konferencija CMI-a 1959« (sv. 6, izd. 1960, str. 626–627, *isti*) obrađena je izrada nacrtu konvencije o odgovornosti poduzetnika nuklearnih brodova; pod naslovom »XII Međunarodna konvencija za izjednačenje nekih pravila o prijevozu putnika morem« (sv. 8, izd. 1964, str. 319, *isti*) obrađena je konvencija potpisana 1961, a pod naslovom »Odgovornost poduzetnika nuklearnih brodova« (sv. 8, str. 325–327, *isti*) konvencija potpisana 1962.

I u međunarodnom pravu mora razdoblje izlaženja P E bilo je ispunjeno važnim događajima. Najprije je Komisija za međunarodno pravo UN pripremala nacrtu kodifikacije prava mora, a zatim su održane: I Ženevska konferencija Ujedinjenih Naroda o pravu mora 1958, na kojoj su potpisane četiri konvencije i drugi akti (sve objavljeno u ovom Zborniku 1961) kao i II Ženevska konferencija Ujedinjenih Naroda o pravu mora 1960, koja je trebala utvrditi širinu teritorijalnog mora, ali koja u tome nije uspjela. Konačno u najnovije doba (iza izlaska i posljednjeg sveska P E (8. VII 1965) potpisana je u New Yorku iz toga kompleksa još jedna konvencija, i to o pravu tranzita država bez morske obale do morske obale.

Kako je međunarodno pravo mora u svima svojim gledištima i dijelovima raspravljeno u P E, moralo se i kod izrade natuknica o spomenutim činjenicama voditi računa, pa očito i nadopunjavati ili mijenjati tekst onih natuknica koje su bile obuhvaćene ženevskim zahvatima.

Temeljni pojmovi dani su u člancima »Unutarnje morske vode« (sv. 7, str. 677–678, *J. Andrassy*), »Teritorijalno more« (sv. 7, str. 528–530, *N. Katičić*), »Vanjski morski pojas« (sv. 8, str. 33–34, *V. Ibler*), »Otvoreno more« (sv. 5, str. 703–704, *J. Andrassy*) i u članku »More« s podnaslovom »More s pravnog gledišta« (sv. 5, str. 330–331, *V. Brajković*) kao i u članku »Kontinentalni rub« (sv. 4, str. 423–424, *J. Andrassy*). Obrada tih članaka vodila je računa baš o problematici kojom se bavila i međunarodna kodifikacija prava mora, a dana je iz pera pisaca koji su se s odnosnom problematikom stalno i mjerodavno bavili. U pojedinostima je međunarodno pravo mora obuhvatno, iako u vrlo konciznim granicama, obrađeno, a posebno treba istaći članke »Pravo plijena (morsko prizovno pravo)« (sv. 6, str. 340–345, *I. Tomšić*), »Pravo progona« (sv. 6, str. 345, *J. Andrassy*), »Pravo prolaska« (sv. 5, str. 345, *B. Jakaša*), »Pravo provjere zastave« (sv. 6, str. 345–346, *V. Brajković*) i dr.

Određbe Međunarodne konvencije za sprečavanje zagađivanja mora uljem od 1954. i njene revizije od 1962. obuhvaćene su u članku pod naslovom »Zagađivanje mora uljem« (sv. 8, str. 188–191, *A. Šuc*), a priprema za analogne odredbe s obzirom na radioaktivne materijale prikazana je pod naslovom »Zagađivanje mora radioaktivnim materijalom« (sv. 8, str. 188, *N. Katičić*).

Članci »Ribarstveno pravo – Konvencije o ribolovu« i »Ribarstveno pravo FNRJ« (sv. 6, str. 618–624, *B. Sambrailo*) obuhvaćaju, vrlo uspješnom redakcijom, materiju kako s gledišta međunarodnog prava (napose s obzirom na Ženevsku konvenciju o ribolovu i očuvanju bioloških bogatstava otvorenog mora od 1958) tako i s gledišta internog prava i pokazuju u kojoj mjeri su problemi internog i međunarodnog prava povezani upravo na tom području.

»Imunitet brodova« (sv. 3, str. 398–400, *A. Šuc*) obrađuje teoretski kontroverzno, a praktično važno pitanje imuniteta državnih brodova s gledišta međunarodnog uprednog i jugoslavenskog prava.

Pod naslovom »Zaštita ljudskog života na moru« (sv. 8, str. 210–211, *B. Jakaša*) obrađene su obje tzv. SOLAS konvencije od 1948. i 1960. i u svom međusobnom odnosu, jer je i opet tokom izlazenja P E došlo do nove konvencije na Londonskoj konferenciji 1960.

Posebno treba istaknuti obradu u P E međunarodnih organizacija koje djeluju u pomorstvu, a u ovom prikazu onih između njih koje se bave pomorskim upravnim, privrednim ili međunarodnim pravom. Pokraj već spomenutog Comité Maritime International-a prikazana je Međunarodna (diplomatska) pomorska konferencija (sv. 5, str. 181, *V. Brajković*) i International Law Association (sv. 3, str. 448, *E. Pallua*) koje su bile od odlučne važnosti u prošlosti kao što su i u sadašnjosti za unifikaciju pomorskog privatnog prava. Institut za međunarodno pravo (Institut de Droit International) (sv. 3, str. 447, *V. Ibler*) značajniji je bio na svom početku za kolizijska pitanja pomorskog prava, ali je i danas najmjerodavnija neslužbena organizacija za studij najznačajnijih pitanja međunarodnog prava mora. Članak »Međunarodna organizacija rada« (sv. 5, str. 183–185, *N. Tintić*) dao je potpunu sliku rada toga organizma, koji je za pomorsko radno pravo posebno značajan. U P E naročito važno mjesto zauzima prikaz historijata i ostvarenja IMCO-a. U natuknici »Međunarodne pomorske organizacije« (sv. 5, str. 187–189, *A. Šuc*) dan je opći pogled na te organizacije uopće, a zatim je sažeto prikazano porijeklo i način postanka IMCO-a, a u natuknici »Međudržavna (međuvladina) pomorska savjetodavna organizacija« (sv. 5, str. 179–180, *isti*) dana je njena sadanja struktura. U međuvremenu je prikaz te organizacije donekle zastario, jer je od 1958. (kad je peti svezak P E izišao) bilo u njenoj djelatnosti sta-

novitih događaja koji su djelovali na njenu strukturu. Ova je upravo primjer koliko je redakcijske umješnosti bilo potrebno da se u P E prikažu pojmovi u svom dinamičnom razvitku.

S obzirom da putem poslovnih pravila formulara mogu na pomorsko pravo djelovati i privredne organizacije, obrađene su s toga gledišta »Komore« (sv. 4, str. 383–384, P. Rastovčan) »Međunarodna trgovinska komora« (sv. 5, str. 185–186, S. Pretnar) »Udruženje privrednih organizacija« (sv. 7, str. 655–656, A. Goldštajn) kao i brojne druge analogne organizacije.

Kako smo već uvodno spomenuli, na temeljne članke u P E naslanja se velik broj natuknica koje se have pojedinostima tako da ovdje navedeni članci predstavljaju tek dio kostura oko kojega je oblikovana čitava materija na vrlo plastičan način. Može se dakle osvjedočeno reći da je u P E dan čitav sistem pomorskog prava u njegovoj cjelini, da je u njoj pokazan i njegov univerzalizam kao i njegov partikularizam dosljednom upotrebom uporedne metode i izbjegavanjem bilo kakvog suviše doktrinarnog izlaganja materije. Isto tako treba reći da je s tim djelom zahvaljujući umješnosti i akribiji s kojom su redakcijski zahvati osigurali jedinstvenost koncepcije i sklad djela, naša znanost pomorskog prava dobila značajno priručno pomagalo za informaciju sadašnjih i za formaciju svojih budućih suradnika.

Ovaj prikaz namjerno se ograničio na pomorsko pravo u P E, jer bi zalaženje na područje državnog uređenja pojedinih zemalja, napose ustavnog prava (J. Stefanović) prekoračilo okvir zadataka ovog »Zbornika«. Međutim na kraju treba svakako spomenuti da su u P E obrađeni i opći pojmovi »Riječno plovidbeno pravo (pravo unutrašnje plovidbe« (sv. 7, str. 685–686, V. Brajković) »Zrakoplov« (sv. 8, str. 233–234, B. Jakaša) i »Zračno međunarodno pravo« (sv. 8, str. 232–233, B. Bakotić) dajući tako osnovne elemente za druge dvije grane plovidbe.

Čini nam se da bismo mogli zaključiti s time da bi za slučaj da se započne s drugim izdanjem P E, što bi odgovaralo već više puta izraženim željama javnosti i štampice, trebalo zaželjeti da se spoje na jednom mjestu svi oni podaci koji se sada nalaze na raznim mjestima iz razloga što su kronološki sazrijevali za vrijeme redigiranja P E, zatim da ne bi trebalo ponegdje izbjegavati makar sumarno opetovanja podataka, jer bi to olakšalo upotrebu P E, i konačno da bi se izdvojio indeks za pomorsko pravo kako bi bila omogućena lakša stručna orijentacija u bogatom pravnom materijalu koji se u P E nalazi, ali koji stoga nije uvijek sasvim lako pristupačan.

E, Pallua

ZBORNIK
ZA POMORSKO PRAVO

ZAGREB

1967